MAGAZINE VAN HISTORISCH GENOOTSCHAP ROTERODAMUM NO 27 • DECEMBER 2020

KRONIEK

IN DIT EXTRA NUMMER

Interview Ton Wesselink
Roterodamum in 2020
750 jaar Dam in de Rotte

"Ik schijn in de nacht, als Rotterdam city lights"

(Winne)

Winston Bergwijn (Paramaribo, 20 april 1978), beter bekend als Winne, is een Nederlandse rapper uit Rotterdam. Al jong begon hij met rappen, eerst in het Engels en later in het Nederlands. Zijn doorbraak kwam in 2005. Winne kreeg meerdere music awards en staat afgebeeld op een muurschildering van JDL streetart op het Kruisplein.

foto Judith van Gilst

HISTORISCH GENOOTSCHAP
ROTERODAMUM

KRONIEK NO. 27
DECEMBER 2020

COLOFON
De Kroniek is het verenigingsblad van het Historisch Genootschap Roterodamum en verschijnt drie keer per jaar. Leden krijgen de Kroniek gratis thuisgestuurd. Het lidmaatschap kost 35 euro per jaar.

Redactie:
Judith van Gilst, Frans Meijer & Jeanette Bronts
hgroterodamum@gmail.com
Secretariaat:
C. Hartsuiker, Postbus 23538, 3001KM Rotterdam
Telefoon 0184-682291
Bank NL07INGB0000077300
www.roterodamum.nl

Vormgeving: Inge Croes-Kwee, Manifesta idee en ontwerp, Rotterdam
Medewerkers aan dit nummer: Jeanette Bronts, Judith van Gilst, Clara Granda, Marianne Klerk, Arie van der Krogt, Nelleke Noordervliet, Jan van den Noort, Arie van der Schoor, Ben Zegers
Druk: Printvisie, Rotterdam
Fotoverantwoording: staat bij elk artikel afzonderlijk vermeld
Voorzijde: De oude Bijenkorf, foto Daniël van der Ven; foto heden: Judith van Gilst
Achterzijde: ANP

Sluitingsdatum voor kopij voor de Kroniek nummer 28 is 18 januari 2021.

ONTVANGT U DE DIGITALE NIEUWSBRIEF VAN ROTERODAMUM NOG NIET?
Ga naar roterodamum.nl/nieuwsbrief en meld u aan, dan plaatsen we u op de verzendlijst.
En heeft u onze facebookpagina al eens bezocht? www.facebook.com/Roterodamum. Ook kunt u Roterodamum op Twitter volgen @HGRoterodamum

KERSTVERHALEN TIJDENS CORONA

DOOR MARIANNE KLERK

Ik houd van kerst. Zielsveel zelfs. Van de overdadige kerstdis bij mijn ouders, Kerstnacht en de hangmiddag daarna in de bios. Van eten bij mijn schoonouders en Derde Kerst met vrienden.

Deze kerst wordt anders. Kerst op anderhalve meter afstand, met slechts een paar gasten. Zonder vrienden. Juist nu we elkaar al zo weinig zien.

“Maar wees eerlijk,” vraagt een vriendin aan mij in onze WhatsApp-groep. “Vind je het geen rompslomp om elk jaar met familie plus aanhang bij elkaar te komen?” Een andere vriendin: “Hoe groter het gezin, hoe groter het gezeur.” Ik moet eerlijk bekennen dat het soms uitmondt in ruzietjes of ronduit saai is wanneer Ome Leo zijn twijfelachtige oorlogsverhaal ter tafel brengt waarin hij in zijn eentje de Duitsers afhield bij de Nieuwe Waterweg. “Van mij zou dit elk jaar mogen,” zei de vriendin met grote familie, “dan is de verplichting eraf.”

Misschien moeten we het deze kerst niet zoeken bij familie maar in de stad. De mooiste kerstverhalen vinden we in bioscopen, musea, bibliotheek, en theaters, als die – *Corona volente* – open zijn. Helaas is Museum Rotterdam, mijn favoriet voor goede verhalen, dan al dicht maar ik ga sowieso een tweede keer naar de prachtige tentoonstelling ‘Rotterdam werkt’ in het Nederlands Fotomuseum. Daarna een avondwandeling. De stad wordt mijn ouders’ eetkamer, de lantaarns en straatreclames de lichtjes in de kerstboom en de blèrende man aan de overkant van de straat verandert in Ome Leo. Rotterdam verlicht mij, of zoals Winne rapt: “Ik schijn in de nacht, als Rotterdam City Lights.”

Marianne Klerk, historicus en journalist voor onder andere VERS BETON

IN DIT NUMMER O.A.

TON WESSELINK
EEN INTERVIEW MET DE NIEUWE ROTERODAMUM-VOORZITTER

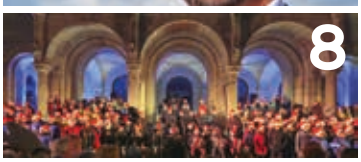

HUGO EN HET PESTSPOOK
EEN ROTTERDAMS KERSTVERHAAL

750 JAAR DAM IN DE ROTTE
DE GESCHIEDENIS VAN HET BINNENROTTEGEBIED MET HET KUNSTWERK VAN BEN ZEGERS

DE DORPEN VAN ROTTERDAM
DELFSHAVEN

De mist die op woensdag 11 november over de Kaap en het ss Rotterdam hangt, typeert misschien wel het beste de situatie waarin wij ons door corona met z'n allen bevinden. We kijken reikhalzend uit naar het moment dat wij de horizon weer kunnen zien. Dat geldt zeker voor Ton Wesselink, sinds 22 oktober voorzitter van het Historisch Genootschap Roterodamum, in zijn rol als directeur van het ss Rotterdam.

DOOR JUDITH VAN GILST

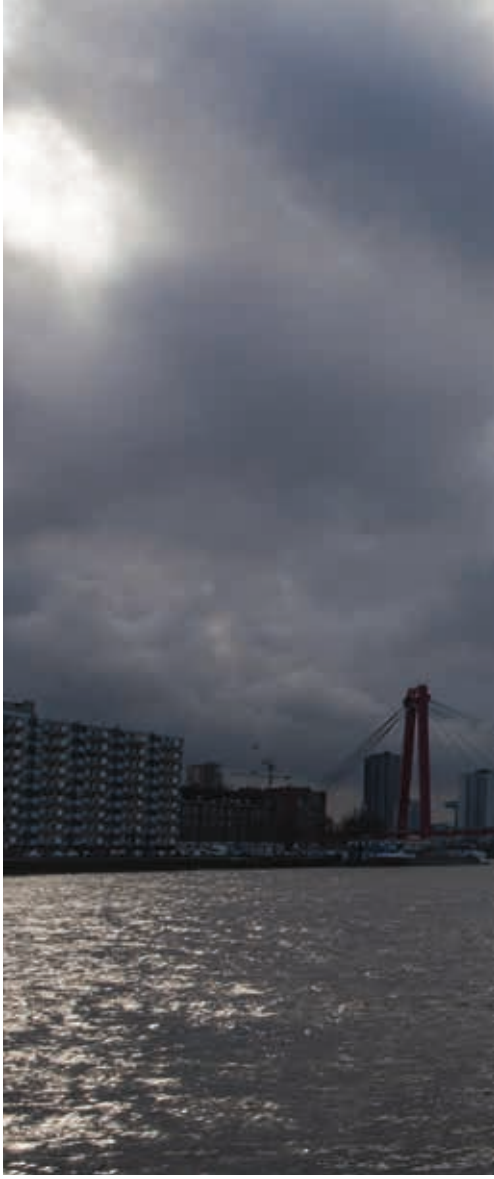

TON WESSELINK HEEFT DE PASSIE VOOR ROTTERDAM AL JONG MEEGEKREGEN

'Ik ben geen Rotterdammer van geboorte, maar geboren in de prachtige monumentale stad Gorinchem, in het oosten van het Rijnmondgebied. Een prachtige plek om op te groeien, die van oudsher gelieerd is aan Rotterdam. Heel veel buitenspelen maar ook af en toe thuis in een boek duiken en lezen, dat deed ik het liefst. Mijn vader was leraar elektrotechniek op de LTS. Echt iemand van de oude stempel, die zich verantwoordelijk voelde voor al zijn leerlingen. De een spoorde hij aan om verder te leren en de ander nam hij mee op excursie naar bedrijven om aan te voelen in wat voor een omgeving ze het beste zouden aarden. Zo ging hij met zijn klas naar Rotterdam en liet hij ze kennismaken met het werk in de (toen nog) grootste haven van de wereld. We hebben het dan over de jaren '70 en ik mocht als klein jochie mee in de bus naar Van Rietschoten & Houwens aan de Sluisjesdijk. Daar maakte ik, gezeten in de kantine van het bedrijf, kennis met de Rotterdamse mentaliteit. Met zicht op alle kranen aan de kades en luisterend naar de grappen en grollen van de havenarbeiders met uitgesproken Rotterdamse tongval, zoog ik alles op wat ik om me heen zag en hoorde. Ik vond en vind nog altijd, de Sluisjesdijk een van de mooiste plekken in de stad. Industrie kan ontroerend mooi zijn'. Eenmaal zelf op een leeftijd dat hij een beroepskeuze moest maken, koos Ton dan ook voor een commerciële opleiding aan de HEAO in Rotterdam. Dagelijks reisde hij met de trein vanuit Gorinchem via Dordrecht naar het grote, fascinerende Rotterdam. In 1986 ging hij werken bij de Nederlandsche Dagbladunie (NDU), uitgever van het AD en NRC. Daar vond hij alles, dat kwam kijken bij het uitgeven van een krant. Leergierig als hij was, wilde hij van ieder facet van het krantenvak weten wat het inhield. De drukkerij, waar de kranten van de persen rolden, maar ook het contact met de journalisten, die ervoor zorgden dat de krant volgeschreven werd. En uiteraard zijn eigen vakgebied, de marketing & sales. Een goede relatie met de verschillende disciplines zorgde in de ogen van Ton regelmatig

Ton Wesselink
foto Roland van Eck

voor een win/win situatie. Vijftien jaar lang was de marketing & sales binnen de ‘krant’ Ton’s ziel en zaligheid.

In 2001 kreeg hij een aanbod van uitgeverij Mediapartners in Amstelveen, een uitdaging die hij niet kon weerstaan. De uitgever van magazines als Allerhande en de Holland Herald van KLM, maar ook van interne bladen als de KLM Wolkenridder. Het betekende veel reizen en internationale contacten onderhouden. Het was ook bij dit bedrijf dat Ton contact kreeg met de zojuist opgerichte Stichting Rotterdam Marketing (het huidige Rotterdam Partners) die hem vroeg mee te denken over het uitbrengen van een écht Rotterdams magazine. Gezien zijn liefde voor Rotterdam en zijn inwoners was dat op dat moment een ‘match made in heaven’. De opdracht ging uiteindelijk teleurstellend niet door maar leidde wel tot een relatie die 6 jaar later een belangrijk vervolg kreeg. Dat jaar werd hij namelijk gepolst mee te solliciteren naar de functie

van directeur Rotterdam Marketing. Een verzoek waar Ton lang over nadacht....wel 3 minuten. Het werd in 2008 een uitdaging, die hij niet kon weerstaan en die in september van dat jaar bij het uitbreken van de kredietcrisis, alleen maar groter werd. Communicatiebudgetten werden vanuit het stadhuis namelijk bevroren. En dat zijn momenten waarop Ton zich als een vis in het water voelt. Hij zoekt in zo'n situatie mensen op die bereid zijn om te helpen dingen voor elkaar te krijgen door inzet van hun goede en creatieve ideeën. Zeker als dit betekent dat Rotterdam vooruitkomt. 'De stad is namelijk altijd belangrijker dan het individu' zegt Ton en ik geloof hem.

Door het werk bij Rotterdam Marketing breidt langzamerhand zijn 010-netwerk steeds meer uit. De drijfveer om bezig te zijn in dienst van de stad, waar hij intussen ook woont, brengt hem onder andere ook bij het netwerk 'Club 25' (alle deelnemers op vrijwillige basis), met welk gezelschap iedere maand bijzondere Rotterdamse projecten worden bezocht en waaruit de Rotterdam Promotieprijs is voortgekomen.

Ooit mocht Ton – op uitnodiging van de Dienst Stadsontwikkeling – mee jureren voor een ontwerp van de nieuwe Coolsingel. Hij maakte daar kennis met een eveneens bevlogen en inspirerende Rotterdammer, landschapsarchitect Adriaan Geuze van West8. Geuze had zich minutieus voorbereid op zijn pitch en vooral zijn historisch besef sprak Ton aan. Nieuwe dingen creëren met respect voor de geschiedenis.
Eigenlijk is dat ook een van de redenen waarom Ton directeur wilde worden van het ss Rotterdam. Dit schip heeft zo'n unieke geschiedenis. Nog steeds is het ss Rotterdam het grootste passagierschip dat ooit in Nederland (bij de RDM) is gebouwd. En nog altijd wordt het gezien als hét varende, trotse symbool van de Rotterdamse wederopbouw.
De nieuwe functie als hotel & ontmoetingscentrum waar mensen kunnen vergaderen en ook een rondleiding kunnen krijgen, is uniek in Nederland. Het is een plek waar men zowel nieuwe herinneringen creëert als oude tijden doet herleven. 'Het interieur is van cultuurhistorische waarde en door de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed op de lijst geplaatst van 70 belangrijkste naoorlogse interieurs. Daar zijn we natuurlijk enorm trots op. Ik hoop dan ook vurig dat wij hier binnenkort weer zoveel mogelijk mensen op verantwoorde wijze van kunnen laten genieten' aldus Ton, die zoals altijd zijn blik op de toekomst richt.

Dat zal hij ook doen als voorzitter van Roterodamum, met een passie voor de geschiedenis van de stad, is hij zich ook zeer bewust van de geschie-

^ SS Rotterdam. Foto Judith van Gilst

> interieur SS Rotterdam. Foto's Jeanette Bronts

denis, die op dit moment gemaakt wordt in de stad. En altijd zijn er de inwoners van Rotterdam, die met hun creativiteit, hun inzet en betrokkenheid, de geschiedenis een wending geven. Ton illustreert met talloze voorbeelden niet alleen zijn eigen betrokkenheid bij de stad, maar ook een realistisch beeld van hoe geschiedenis wordt gemaakt. Soms worden grote plannen bedacht en inderdaad een succes, omdat ergens op een moment, de juiste mensen samen aan een vergadertafel zitten of elkaar spreken aan de telefoon. De verhalen over deze gebeurtenissen en ontwikkelingen, verteld door de betrokkenen zelf, zijn volgens Ton wellicht even waardevol en interessant als de historie van een gebouw of monument. Hoe komt het bijvoorbeeld dat Rotterdam in enkele decennia een voedingsbodem is gebleken voor jonge kunstenaars uit het hele land? Hoe komt het dat Rotterdam van wederopbouwstad nu architectuurstad met internationale uitstraling is? Waarom zijn evenementen op gebied van sport en cultuur zo in trek? Wij moeten open staan voor de verhalen van deze Rotterdammers. Zij, die nu nog niet in de geschiedschrijving voorkomen, maar die zeker over 100 jaar geschiedenis zullen hebben geschreven. Ontmoetingen tussen de vooroorlogse generatie Roterodamum-leden en deze 'jongelingen' kunnen boeiende tweegesprekken opleveren. Daarvan is Ton in ieder geval overtuigd.

"Wij moeten nu open staan voor de verhalen van Rotterdammers zelf, die over 100 jaar zeker geschiedenis zullen hebben geschreven."

ROTTERDAM HEEFT GEEN HISTORISCH MUSEUM MEER

Museum Rotterdam in het Timmerhuis heeft per 1 december de deuren moeten sluiten. Museum Rotterdam '40 - '45 NU aan de Coolhaven blijft wel geopend. Een sombere dag voor het museum, de medewerkers, de bezoekers en relaties. Kortom voor iedereen met een hart voor geschiedenis en voor de stad.

De sluiting volgde op het besluit van de gemeenteraad om het budget van het Museum Rotterdam te halveren voor de komende cultuurplanperiode. De gemeenteraad volgde met haar besluit grotendeels het advies dat in juni uitgebracht was door Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur (RRKC). In de komende jaren wordt er, samen met een kwartiermaker, gewerkt aan het stadsmuseum van de toekomst. In de tussentijd is de gemeentelijke collectie online te zien. Voor meer informatie kijk op www.museumrotterdam.nl of mail info@museumrotterdam.nl

HUGO EN HET PESTSPOOK

DOOR ARIE VAN DER KROGT

Wat een prachtige kerstverlichting op de Coolsingel! Het lijkt wel of alle sterren uit de hemel zijn gevallen en zich in de bomen hebben genesteld. Joep en Rafaa kijken hun ogen uit. Vanavond zijn ze met Opa naar de stad. Wat is het druk in de tram. Allemaal mensen die gaan kijken naar de kerstboom voor het Stadhuis. Ook dit jaar gaat de burgemeester aftellen en op een knop drukken. En dan gaan alle lichtjes in één keer aan. Als het kinderkoor gaat beginnen, zingen ze keihard mee: “Dit is de stad: ROTTERDAM, ROTTERDAM! - We kennen wel telle!!!”

Dit jaar gaat alles weer gewoon door. Een jaar geleden mócht je niet eens met zoveel mensen in een tram en waren de cafés en restaurants gesloten. Trouwens, de burgemeester kón niet eens op een knop drukken, want hij was ziek thuis. Maar nu is alles weer normaal.
‘Gelukkig maar,’ zegt Opa. ‘Een burgemeester hoort kleur op zijn wangen te hebben, vinden jullie ook niet?’
‘Tuurlijk,’ roepen Joep en Rafaa. Maar ze moeten wel blozen als ze merken dat de burgemeester vlak achter hen staat en dat hij gehoord heeft wat Opa zojuist zei.
‘Ik ben het met jullie eens, hoor,’ lacht hij. ‘Kleurloze burgemeesters moet je niet hebben.’
Hij geeft ze een hand en slaat Opa op de schouder.

Wat een drukte is het in de stad. Alle winkels zijn nog open en de etalages van de Bijenkorf zijn mooier dan ooit. Joep en Rafaa kijken naar al die mooie sneeuwlandschappen, met hun neus tegen de winkelruiten. Het lijken wel van die sneeuwbollen die je kunt omkeren om het te laten sneeuwen. Ook hier vallen witte vlokken en klinken er mooie kerstliedjes.

Op de trappen van het Beursgebouw is het een drukte van jewelste. Er staan wel tweehonderd muzikanten en zangkoren. Kinderorkesten en gospelkoren met zangeressen in lange gekleurde jurken. Glory, glory hallelujah. Ervoor staat een onwijs grappige dirigent in een soort clownspak. Hij zwaait met zijn armen heen en weer en af en toe speelt hij mee op een heel klein saxofoontje. Daar moeten ze om lachen.
‘Dat is Keimpe de Jong,’ zegt Opa. ‘De leukste dirigent van Rotterdam.’

‘Maar ik wil jullie wat laten zien. Hier net om de hoek staat een spiksplinternieuw gebouw. Dat is vast nieuw voor jullie.’ Ze lopen langs de Koopgoot een brede zijstraat in en daar staan ze opeens voor een grote glazen kubus van wel twee verdiepingen hoog met daarop een heel oud gebouw.
‘Hoe kan dat nou? Een oud gebouw bovenop een nieuw gebouw?’ roept Joep verbaasd.
‘Bijzonder, hè,’ zegt Opa. ‘Dat oude gebouw is het Schielandhuis, gebouwd in 1665. Dat is acht meter opgetakeld en toen hebben ze er een nieuw gebouw onder gezet. Knappe mensen heb je in Rot-

terdam, hè. Het was een idee van Winy Maas, de architect van de Markthal.'
'O, dat gebouw met dat schilderij tegen het plafond,' zegt Rafaa. 'Gaaf!'
'En wat is die glazen kubus voor een gebouw?' vraagt Joep.
'Dit is het nieuwe Geschiedenismuseum van Rotterdam. Daar kun je luisteren naar verhalen over hoe de stad is ontstaan en gegroeid. Dat museum wilden ze eerst opheffen, maar dat kan natuurlijk niet. Rotterdam zonder geschiedenis, dat mag niet. En toen bedacht Winy dit: een museum vol verhalen.'
'Opa, kunt u er één vertellen,' roepen ze allebei. 'Eentje maar!'
Ze trekken Opa mee naar het bankje vlakbij het Verhalenmuseum.
'Dat is dan het verhaal van het Pestspook. Want jullie weten vast wel dat corona niet het eerste virus was waardoor de stad werd stilgelegd. Heel lang geleden werd Rotterdam ook al overvallen door een epidemie. Door de pest. Een verschrikkelijke ziekte waaraan veel mensen stierven. Die ziekte werd veroorzaakt door het Pestspook. Dat spook was wel dertig meter hoog en kwam elk jaar op een enorm vlot naar de stad via de Nieuwe Waterweg. Sommige mensen konden dan nog vluchten, maar vooral de oudere mensen moesten maar zien hoe het liep. Binnen blijven en afwachten, dat was het enige.
Er woonde toen een dappere jongen in de stad en die heette Hugo. Hij had gezien hoeveel mensen er doodgingen door die pest en daar wilde hij wat aan doen. Hij hoorde dat er in het noorden van de stad, bovenop de Hillegersberg, een oude wijze man woonde, die wist hoe je het Pestspook kon verslaan. Dus pakte hij zijn rugzak en trok hij naar het noorden om hem te zoeken. Hij had geen idee waar die Hillegersberg lag, maar toen hij de straat uit liep, zag hij een sneeuwwitte duif staan, die de hele tijd naar hem knikte. Hugo wist niet waarom, maar hij knikte terug. Plotseling vloog de duif op, om een meter of vijf verderop weer neer te strijken. Daar begon hij opnieuw naar Hugo te knikken. Toen Hugo dichterbij kwam, vloog de duif weer op.
"Oh", dacht Hugo, "hij gaat me de weg wijzen."
En inderdaad, na een lange tocht kwamen ze aan bij een poort en daarop hing een bord met grote letters: Het Huis van Hilligers. Hugo bedankte de duif en ging naar binnen. Daar stond een oude man met witte haren, die vriendelijk glimlachend tegen hem zei: "Daar ben je eindelijk. Volg mij naar de binnenplaats, want daar hangt het grote groene drakenzwaard waarmee je het Pestspook kunt verslaan. Volgende week is het de Negende Dag van de Negende Maand en dan zal het Pestspook weer aankomen over de Nieuwe Waterweg. Dan moet je in de stad zijn om een grote plaag te voorkomen. Je hebt nog precies een week om te oefenen."

"Dat oude gebouw is het Schielandhuis. Dat is acht meter opgetakeld en toen hebben ze er een nieuw gebouw onder gezet."

De volgende morgen stond Hugo op de binnenplaats, trok het zwaard uit de houder en leerde van de wijze man dat je het zwaard als een soort *drone* door de lucht kon laten vliegen. En dat je hem met de houder kon besturen. Makkelijk was het niet en dus oefende Hugo elke dag en het ging steeds beter.
Na een week maakte hij zich klaar voor de terugreis. De wijze man zei: "Breng eerst alle mensen van de stad in veiligheid op het Noordereiland. Daar zal het spook hen niet snel vinden. En ik geef je ook nog gele kornoeljebladeren mee. Als een spook de geur daarvan opsnuift, raakt hij bedwelmd. Dan heb je meer kans om te winnen."
De wijze man knipte met zijn vingers en er kwam een grote kraanvogel aanvliegen, die Hugo weer terugbracht naar de stad. Daar vertelde hij wat hij had meegemaakt en dat iedereen zijn spullen moesten pakken om naar het Noordereiland te gaan. Want morgen was het de Negende Dag van de Negende Maand.
Die ochtend stak er boven de rivier de Maas een

wervelwind op. Een gigantisch groot vlot voer de Leuvehaven binnen. Daarop stond het Pestspook. Hij torende ver boven de stad uit. Lenig sprong hij de kade op, doorzocht de huizen, maar vond niemand. Tot hij in de verte de mensen op het Noordereiland zag. “Jullie gaan er allemaal aan,” schreeuwde hij en hij banjerde met grote stappen over de kade van de Blaak, die toen nog niet gedempt was. Opeens stond hij stil, ‘Hmm, wat ruik ik? Dat lijkt wel de geur van de kornoelje.’ Bedwelmd door de lucht begon hij te wankelen op zijn poten. En op de grond voor hem stond Hugo, niet groter dan de voet van de reus. Hij deed een stap vooruit richting de jongen, die klaar stond met zijn zwaard. En voor het spook het in de gaten had, vloog het zwaard uit Hugo’s handen, zo de lucht in. Het sloeg links en rechts, aangestuurd door Hugo op zijn *remote*. Het spook schrok en sloeg op de vlucht, maar het drakenzwaard achtervolgde hem. Totdat het Pestspook, in hart en buik doorstoken, met een grote plons vooroverviel in het water van de Blaak. Zo dood als een pier. Er klonk een geweldig gejuich vanaf het Noordereiland.
En de volgende dag gooiden de mensen zand over het lijk van het Pestspook en dat is de reden waarom de Blaak nu een brede verkeersweg is.
Sinds die dag hadden de bewoners van de stad geen last meer van het Pestspook. En tot op de dag van vandaag vertellen mensen elkaar van vader op zoon en van zoon op kleinzoon, het verhaal over de overwinning van Hugo op de Negende Dag van de Negende Maand.’

‘Pffff, dat is een spannend verhaal,’ zegt Joep.
‘En wat een held, die Hugo,’ vult Rafaa aan.
‘Ja, en dan zal ik jullie nog iets laten zien, want corona is natuurlijk geen pest, maar ook nu is iedereen heel blij dat het COVID-19 spook is verslagen.’
‘En dat we weer gewoon naar school kunnen, en naar Duimdrop op het plein!’
‘En om dat te vieren staat er nu een prachtig beeld hier vlakbij, op de hoek van de Blaak en de Coolsingel. Het is gemaakt door een Rotterdamse kunstenaar: Joep van Lieshout.’
‘Die is naar mij genoemd,’ grapt Joep.
‘Of andersom,’ zegt Rafaa.
Ze lopen naar de hoek van de Coolsingel en de Blaak en zien daar een groot standbeeld op een hoge sokkel.
‘Het lijkt wel een grote stapel olievaten, Rafaa,’ zegt Joep.
‘Ja, maar dan wel in de vorm van een figuur, een reus, ... een Pestspook. En wat schittert hij prachtig in dit licht!’
‘Na corona is het beeld versierd met een laag bladgoud,’ legt Opa uit. ‘Daardoor lijkt het beeld nu echt op de pestzuilen, die je overal in Oost-Europa tegenkomt. Ze zijn daar neergezet om de overwinning op de pest te herdenken. En het gouden beeld van Joep hier op de Blaak viert de overwinning op het COVID-19.’
‘Leve Joep,’ zegt Rafaa.
‘En leve Hugo,’ zegt Joep.

foto Ernie Enkelaar

WAT IS DE DUTILHPRIJS?
De prijs wordt tweejaarlijks toegekend aan de auteur van het beste boek over Rotterdam, dat in die tussenliggende jaren is verschenen. Hij is ingesteld ter gelegenheid van het afscheid dat mr. Jacques Dutilh in 1992 nam van het Historisch Genootschap Roterodamum. Mr. Jacques Dutilh heeft zich vanaf de oprichting 45 jaar lang voor het genootschap ingezet. Mr. Dutilh droeg als geen ander de geschiedenis van de stad een warm hart toe.

Ik had er nog nooit van gehoord en ik weet ook niet meer precies wie me vroeg. Ik zei blindelings ja want het ging om mijn geboortestad en Rotterdam kan ik moeilijk iets weigeren. Na acht jaar zit de Dutilhprijs, de prijs voor het beste boek over de geschiedenis van Rotterdam, me aan mijn hart gebakken. Niettemin moet ik in overeenstemming met de code voor goed bestuur weg als voorzitter van de jury. In die acht jaar heb ik juryleden zien gaan en komen. Twee overleden helaas: Lida Iburg en Mark Hoogstad. Met iedereen heb ik op de meest plezierige manier samengewerkt.

DE DUTILHPRIJS

DOOR NELLEKE NOORDERVLIET

Hele stapels boeken over Rotterdam zag ik de revue passeren, kleine boekjes met veel plaatjes, grote standaardwerken, onverwachte onderwerpen en invalshoeken. Veel Feijenoord, de oorlog, het bombardement, de sociale geschiedenis, de haven, de stakingen, de architectuur, de planologie, de middeleeuwen, bekende Rotterdammers, elke wijk en elke buurt, het trok allemaal aan me voorbij.
En ik ging nog meer van Rotterdam houden dan ik al deed doordat ik met zoveel facetten van de geschiedenis en het karakter van de bevolking kennis maakte. Het is verbazingwekkend hoe veel we weten en hoeveel er nog te weten en uit te zoeken valt.
De geschiedenis van een stad is het verhaal waarmee de mensen aan hun omgeving en met elkaar worden verbonden; het is een verhaal waar kanttekeningen bij te plaatsen zijn, waar je trots op kunt zijn, kritiek op kunt hebben, maar waarbij de inwoners zich altijd betrokken moeten voelen. Daarom is een museum over de geschiedenis van stad en bevolking zo'n essentieel element voor de samenhang in de gemeenschap. Daarom is Roterodamum zo'n wezenlijke vereniging. De Dutilhprijs levert een geweldige bijdrage aan de bekendheid van het Rotterdamse verhaal.

Ik zal de vergaderingen bij boekhandel Snoek missen, waar Arno Snoek naar goede Rotterdamse gewoonte altijd 'iets lekkers van de bakker' bij de koffie had. Ik zal de Rotterdamse roddels missen. Ik zal de vanzelfsprekendheid missen waarmee we altijd weer na ruime discussie op een geweldige winnaar uitkwamen. Rotterdam, wat een stad!

"Ik ging nog meer van Rotterdam houden dan ik al deed"

ROTERODAMUM IN 2020

JAN

LANCERING NIEUWE WEBSITE TIJDENS ROTERODAMUM CAFÉ IN DONNER

Tevens lezing Bram Oosterwijk over de 18e -eeuwse Rotterdamse tekenaar Gerrit Groenewegen en een optreden van het Kleinkoor Klaas.

REDDING GEVELPANEEL 'UW ADRES IS HET WONDER'

Het gevelpaneel dat ooit werd aangebracht door de Joodse ondernemer de Winter, wordt bij toeval ontdekt tijdens verbouwing van het winkelpand in de Noordmolenstraat.

FEB

BIJENKORFSTEEN

Definitief besluit over terugplaatsing van de gevelsteen van de vooroorlogse Bijenkorf aan de Coolsingel, op de locatie waar het warenhuis ooit heeft gestaan.

MRT

KRONIEK 24 verschijnt tijdens de Boekenweek en is geheel gewijd aan Rotterdamse historische boeken.

APR

MONUMENTENSTATUS JAGERSHUIS HOEK VAN HOLLAND

Het militair ensemble 'Nordmole', gelegen in het Voorduin te Hoek van Holland, is aangewezen als gemeentelijk monument. Het Jagershuis is een onderdeel hiervan.

MONUMENTENSTATUS BOERDERIJ VREDEBEST

Roterodamum heeft een verzoek ingediend om het boerderijcomplex Vredebest aan de 's-Gravenweg 344 in Kralingen-Crooswijk als gemeentelijk monument aan te wijzen. De Commissie voor Welstand en Monumenten ondersteunt dit verzoek.

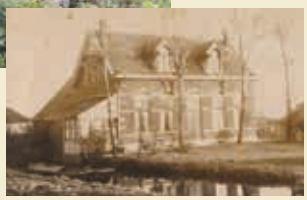

MEI

KRONIEK 25 verschijnt met verhalen over de Bevrijding van Rotterdam met als bijlage twee ansichtkaarten

UW ADRES IS HET WONDER

De borden met deze historische tekst zijn gerestaureerd en op 28 mei teruggeplaatst.

JUN

DIGITAAL ROTERODAMUM CAFÉ

Een vroegtijdige beëindiging: de techniek wilde niet meewerken tijdens de eerste digitale Roterodamum-lezing op 18 juni, *Leeuwen op de Coolsingel, ongelofelijke verhalen uit de oorlog*.

JUL

SLOOPPLANNEN WONINGEN WIEKSTRAAT

Roterodamum en Heemschut vinden de aangekondigde sloop van 32 negentiende-eeuwse woningen in de Wiekstraat in het Oude Noorden een slecht plan en laten dit per brief weten aan het college van B&W.

AUG

DIGITALE NIEUWSBRIEF AUGUSTUS

Interview met Jos Exler over de vertaalde brieven van Erasmus.

SEP

5E ESSAY ROTERODAMUM

Lessen van Vreewijk is de titel van het vijfde Essay Roterodamum. Tegen de achtergrond van haar familiegeschiedenis schetst Sanneke van Hassel een beeld van Tuindorp Vreewijk.

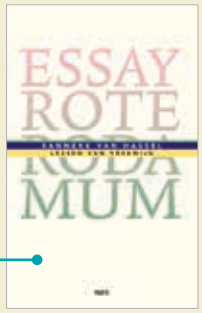

KRONIEK 26

Gewijd aan het thema de Maand van de Geschiedenis, Oost/West met aandacht voor het Verhalenhuis Belvedère en de Open Monumentendagen.

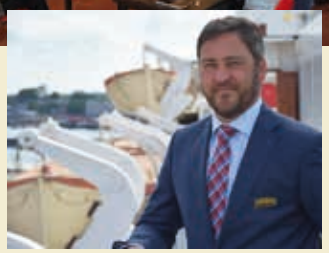

OKT

ALGEMENE LEDENVERGADERING MET BENOEMING NIEUWE VOORZITTER

De ALV op 22 oktober vond digitaal plaats. Het bestuur was bij elkaar op het SS Rotterdam. Tijdens deze ALV namen Frank Roos en Emile Hermans afscheid van Roterodamum. Ton Wesselink is benoemd als nieuwe voorzitter.

NOV

ROTTERDAMS JAARBOEKJE 2020 komt

van de drukker. Door de coronamaatregelen verloopt de presentatie en de verspreiding dit jaar anders dan voorheen. Alle 1800 leden ontvangen het boekje thuis.

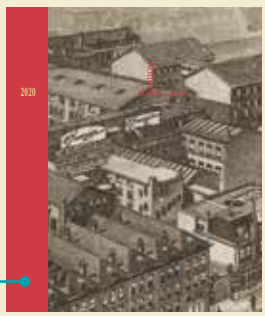

DEC

KRONIEK 27 verschijnt met een interview met Ton Wesselink, 750 jaar Dam in de Rotte en een heus Kerstverhaal van Arie van der Krogt.

EN VERDER IN 2020...

- heeft de facebookpagina van Roterodamum 817 paginavolgers en 755 vind-ik-leuks
- zijn er zo'n 80 berichten gepost
- heeft de digitale nieuwsbrief 1080 abonnees
- zijn er 8 nieuwsbrieven verschenen

EN IN 2021...

- verloopt het contact even digitaal of op papier
- Is het nog niet bekend wanneer het eerste Roterodamum Café weer plaats kan vinden.
- houd dus de website in de gaten of schrijf je in voor de digitale nieuwsbrief

VEEL ZWETEN EN AF EN TOE EEN BESCHEIDEN RESULTAAT

JAN VAN DEN NOORT

Je hoeft in het Binnenrottegebied maar op de grond te stampen of de geschiedenis komt naar boven siepelen. Blijkbaar was landschapsarchitect Geuze zich daarvan bewust toen hij in de jaren negentig een ontwerp voor de inrichting van de Binnenrotte maakte. Plichtmatig voegde hij er een paar vette knipogen naar het verleden aan toe. De gemeenteraad was daar niet van onder de indruk en beroofde het plan-Geuze van zijn historische vermomming, Maar het liet de letters DAM in de bestrating staan. Want als iets voor Rotterdam van historisch belang is dan is het wel de Dam die 750 jaar geleden in dat riviertje werd gelegd. Op de dam werden vrijwel meteen huizen gebouwd en Rotterdam is daarmee dus ook 750 jaar oud.[1]

WAAR LIGT DIE DAM EIGENLIJK?

Maar waar ligt die dam eigenlijk? Een twintigtal Rotterdammers sloot zich in 1993 aaneen in het Comité Rotte-Dam om te zorgen dat meer mensen weten waar de Rotte heeft gestroomd en waar de Rotte-Dam ligt. De Rotte is weliswaar uit de binnenstad verdwenen, maar de dam ligt er nog steeds: in de Hoogstraat tussen Koopgoot en bibliotheek.[2]

Het streven van Comité Rotte-Dam werd breed gesteund. Rotterdammers waren geïnteresseerd, de politiek was enthousiast en de media besteedden er veel aandacht aan. Maar het eerste resultaat werd pas na een kwart eeuw bereikt: een kunstwerk op de Binnenrotte. Over de voeten van Ben Zegers vindt u elders in deze Kroniek meer informatie. In dit artikel blikt Jan van den Noort, woordvoerder van Comité Rotte-Dam, terug op de kwart eeuw die eraan voorafging. We duiken in brieven, nota's, persberichten, inspreeksessies en interviews en we stellen vast dat inspraak in Rotterdam gepaard gaat met veel zweten en af en toe een bescheiden resultaat.

DE RITS VAN ROTTERDAM IS DICHT

Op 30 augustus 1993 richtte Comité Rotte-Dam zich in een open brief tot de gemeenteraad van Rotterdam: "De aanleg van de Rotterdamse spoortunnel vordert gestaag. De kilometerslange bouwput, die enige jaren de binnenstad domineerde is alweer gevuld met vele kubieke meters zand; de 'Rits van Rotterdam' is dicht. De sloop van het negentiende-eeuwse spoorwegviaduct laat nu niet lang meer op zich wachten. En als de slopershamers straks weer worden weggeborgen heeft Rotterdam de beschikking over een kolossaal plein van ongeveer 600 meter lang en 60 tot 100 meter breed, midden in de stad. Tweemaal per week zal de markt er neerstrijken en de rest van de week is het een groot, open en leeg plein.

Bijna niets wijst erop dat hier het riviertje de Rotte stroomde. Hoewel veel Rotterdammers weten dat onze stad zijn naam dankt aan een dam in de Rotte zijn er weinigen die beseffen waar dat dan wel was. De Rotte is immers bij de aanleg van het spoorwegviaduct (1874) uit de stad verbannen en ons voorstellingsvermogen wordt behoorlijk op de

› Rotterdam met al syn Gebouwen (detail van een koper-gravure door Johannes Devou & Romeyn de Hooghe, 1694).

Gezicht op de Laurenskerk gezien vanuit noordoosten (schilderij door Abraham Storck, 1676, Collectie Museum Rotterdam).

proef gesteld als we in de Hoogstraat de 750 jaar oude Hoge Zeedijk van Schieland (1240) moeten herkennen. Kortom: de historische dimensie van de plek is groot maar door de tand des tijds vrijwel onherkenbaar geraakt."[3]
Er was toen weinig animo om het 750-jarig bestaan van de stad te vieren. Gelukkig wees archeologisch onderzoek in de Willemsspoortunnel uit dat de dam niet in 1240 maar in 1270 was gelegd en het feestje dus alsnog dertig jaar later kan worden gevierd.[4]

HET PLANTEAM IS MOE

Comité Rotte-Dam was niet gelukkig met de gang van zaken rond de herinrichting van het Binnenrottegebied en uitte de wens "om aan het ontwerp van het planteam historische accenten toe te voegen, met name door het riviertje de Rotte en de dam in het stadsbeeld terug te brengen... De ruimte moet eigenlijk een nieuw levend deel van de city worden en een echt grootstedelijk karakter krijgen. Maar als het aan het gemeentelijke planteam ligt, moet de argeloze passant straks over een ketting klauteren vooraleer hij deze nieuwe 'openbare' ruimte kan betreden." Het kon allemaal zoveel beter: "Maar het gemeentelijke planteam is moe en reageert niet op de suggesties. Het touwtrekken met de belangenorganisaties voor marktkooplieden ging hen niet in de koude kleren zitten."[5]
Het vervolg was ook niet om over naar huis te schrijven. "Nadat het plan-Geuze door de raadscommissies was uitgekleed, moesten tachtig platanen in een laantje en acht verdwaalde soortgenoten het plan weer aankleden. Maar nog voor de stedelijke schaamte was bedekt, nam de stedenbouwkundige striptease alweer een aanvang. De verdwaalde bomen nemen namelijk ruimte in, ruimte die door de goddelijke voorzienigheid is toebedeeld aan marktkramen." Reden voor Comité Rotte-dam om te schamperen: "Kunnen we die verdwaalde exemplaren nou niet in een bak op wieltjes zetten? Dan kunnen ze op dinsdag en zaterdag tenminste worden weggereden."[6]

Vele brieven, nota's en interviews volgden, maar ze leverden uiteindelijk slechts een klein lichtpuntje op. Raadslid Els Kuijper vond namelijk dat er een kunstwerk moest komen" en daarbij dacht ze niet aan het woord 'dam' of andere woorden in de bestrating. Zij beoogde een monumentaal kunstwerk dat ook echt wat voorstelt. En voor de duidelijkheid voegde ze daaraan toe dat het 't een en ander zal kosten. Wethouder Herman van den Muijsenberg zei vrij vlot ja, zij het dat dan wel "extra middelen" moesten worden gevonden. Waar die vandaan moesten komen was toen nog niet duidelijk, maar

Gesicht aan het water genaamt de Rotte siende naar de Vismarkt en groote Kerk tot Rotterdam
Vue de la Riviere du Rotte se regardant vers la Poissonnerie et la grande Eglise a Rotterdam

"Er groeit nu een generatie jonge Rotterdammers op die gemakkelijk het idee zou kunnen krijgen dat het ontstaan van de stad in de Koopgoot is begonnen"

Gesigt aan het water genaamt De Rotte siende naar Vismarkt en Groote kerk tot Rotterdam (gravure door Leonard Schenk, 1720).

daar zat de wethouder niet mee: "Het lijkt mij goed als wij daar even de tijd voor nemen..."[7]

DERTIEN JAAR LATER

Nou die tijd werd genomen. In 2006, oftewel dertien jaar later, stond de herinrichting van de Binnenrotte opnieuw op de rol. Op de vraag van raadslid Christiaan van den Berg of het geld voor het kunstwerk inmiddels was gevonden, zegde wethouder Stefan Hulman prompt twee ton toe.[8] Dat ging dus ineens lekker snel, maar let wel: Hulman stelde geen "extra middelen" ter beschikking. Hij vroeg Stadsontwikkeling om een ton te reserveren uit het budget voor de herinrichting van de Binnenrotte. De dienst Internationale Beeldencollectie (IBC) werd eveneens 'uitgenodigd' om in de eigen buidel tasten. Hulman gaf beide diensten bovendien de opdracht om met Comité Rotte-Dam samen te werken. Het laat zich raden hoe enthousiast Stadsontwikkeling en IBC waren over de samenwerking met die opgedrongen pottenkijker.

Zicht op de Laurenskerk en de Binnenrotte, november 2020. foto Judith van Gilst

Ondanks die valse start liep het overleg met Stadsontwikkeling en IBC veel beter dan verwacht. IBC oordeelden dat de combinatie van herinrichting en kunstwerk interessante aanknopingspunten bood en dat de oorsprong van Rotterdam op een ruimtelijke wijze zichtbaar kon worden gemaakt. Het werd zelfs niet uitgesloten dat het kunstwerk het stedenbouwkundig ontwerp voor de herinrichting zou dicteren.[9]

In 2011 presenteerde Stadsontwikkeling vijf modellen voor de herinrichting van de Binnenrotte waarin vooral bomen en marktkramen om aandacht streden. Ten aanzien van de ontstaansgeschiedenis van de stad viel nog een wereld te winnen.[10]
Zo lag het voor de hand om het plein in twee ruimten op te delen, voor en achter de dam. De nota staarde zich evenwel blind op de Meent en overwoog zelfs om het kunstwerk daar te plaatsen. Stadsontwikkeling hield vol dat het de kritiek van het comité ter harte nam, maar de plannen spraken een andere taal.[11]
Inmiddels weten we dat Stadsontwikkeling bij de herinrichting volkomen eigenzinnig opereerde. De ontstaansgeschiedenis had geen invloed op het inrichtingsplan, het kunstwerk evenmin. De herinrichting van de Binnenrotte ging immers vooraf aan de keuze van het kunstwerk en Stadsontwikkeling was uiteindelijk slechts bereid om twee plekken te reserveren voor het kunstwerk van de toekomst. Reden voor Rien Vroegindeweij om te verzuchten: "Er groeit nu een generatie jonge Rotterdammers op die gemakkelijk het idee zou kunnen krijgen dat het ontstaan van de stad in de Koopgoot is begonnen en dat men zo naar boven is gekropen om de wijde omgeving met wolkenkrabbers te bebouwen."[12]

JONG EN OUD, KUNSTENAAR EN KUNSTBARBAAR

Comité Rotte-Dam werd regelmatig uitgenodigd om met IBC te overleggen over het kunstwerk op de Binnenrotte, maar zodra kunstenaars in beeld kwamen of schetsen werden besproken, hoorde het comité niet tot de genodigden. IBC overlegde dan alleen nog met Stadsontwikkeling.
Het comité zag het niet als zijn taak om kunstenaars te selecteren of ontwerpen te beoordelen. Het concentreerde zich op het bewaken van de doelstelling: een historische verwijzing naar het ontstaan van Rotterdam op een dam in de Rotte. De herkenbaarheid van die historische plek is er natuurlijk bij gebaat als het kunstwerk zelf ook herkenbaar is. Jong en oud, kunstenaar en kunstbarbaar moeten snappen waar het over gaat. Of anders gezegd: een onderwijzer van een lagere school moet zijn leerlingen uit kunnen leggen wat het kunstwerk voorstelt. Die voorwaarden konden gelukkig stevig worden vastgelegd in de opdracht aan de kunstenaars. Dat kreeg de titel "Rotterdam a work of art".[13]

De selectie van kunstenaars had wel wat weg van een pausverkiezing. Het duurde een eeuwigheid en er werd buitengewoon geheimzinnig over gedaan. Jammer genoeg ontbraken de rooksignalen. In maart 2010 vernam het comité dat IBC drie kunstenaars wilde vragen om een schetsontwerp te maken: Jimmie Durham, Martin Boyce en Gosha Macuga. Een half jaar later bleek dat Jimmie Durham had bedankt en het duo Allora en Calzadilla was gepolst. Nog een half jaar later bleek dat het duo ook niet zo toeschietelijk was en dat IBC al voorzichtig uitkeek naar een nieuwe kandidaat, de Schotse Suzan Philipsz zou worden benaderd. En zo ging het nog een tijdje door.[14]
Comité Rotte-Dam werd voortdurend gepasseerd, reden om er begin 2015 een punt achter te zetten. Het comité voelde zich niet langer thuis in de rolverdeling die IBC voor ogen had. "Door onze deelname zouden we bovendien de indruk kunnen

wekken dat het kunstwerk in samenspraak met een comité uit de bevolking tot stand kwam, terwijl hier toch echt alleen ambtelijk Rotterdam aan de knoppen zit."[15]

HOU ZE IN DE GATEN!

In 1994 besloot de gemeenteraad om de Dam in de Rotte te markeren met een kunstwerk. We prijzen ons gelukkig dat de stad ruim vijfentwintig jaar later toch nog werd getrakteerd op dat kunstwerk. De voeten van Ben Zegers moeten zich nog bewijzen, maar de kans is in ieder geval groot dat straks heel veel meer Rotterdammers weten dat hier die dam ligt waar Rotterdam zijn naam aan dankt. Het ligt aan hun inzet of Stadsontwikkeling zich bij de herinrichting van de Hoogstraat alsnog laat inspireren door de ontstaansgeschiedenis van Rotterdam, want, en treffend verwoord door het Rotterdammologisch Instituut bij monde van Rien Vroegindeweij: "Elke Rotterdammer is een stedenbouwkundige of dient zich als zodanig te gedragen, want als we het aan de stedenbouwers en architecten overlaten, wonen we straks met z'n allen op een tekentafel of op z'n minst in de schaduw daarvan. Hou ze in de gaten!"[16]

1 Voor de viering van 750 jaar Dam in de Rotte Schreef Jan van den Noort zestien blogs over Rotte en Dam. Zie http://www.jvdn.nl/pages/publicaties.html#blogs750jaardam
2 Informatie over het comité op http://www.jvdn.nl/pages/Rotte-Dam.html
3 Open brief 24 Rotterdammers aan de Gemeenteraad van Rotterdam 30-8-1993.
4 A. Carmiggelt en A.J. Guiran, 'De oorsprong van de stad Rotterdam, Archeologisch onderzoek van de middeleeuwse dam in de Rotte', in: A. Carmiggelt, A.J. Guiran en M.C. van Trierum (red.), *Boorbalans 3, Archeologisch onderzoek in het tracé van de Willemsspoortunnel te Rotterdam* (Rotterdam 1997), 113-134, aldaar 134.
5 Open brief Comité Rotte-Dam aan Gemeenteraad van Rotterdam 20-10-1993.
6 Comité Rotte-Dam spreekt in bij Rotterdamse gemeenteraadscommissie Fysieke infrastructuur en buitenruimte 30-11-1993.
7 Gemeenteraad van Rotterdam, Notulen 10-3-1994.
8 B&W Rotterdam, Beantwoording van de schriftelijke vragen van de heer drs. C.W.W. van den Berg over de plaatsing van een (kunst-)werk in het Binnenrottegebied 31-10-2006.
9 *Concept-Opdracht voor een monument Laurenskwartier / Rotte-dam* februari 2010.
10 *Binnenrotte, Reken- en tekenmodellen Binnenrotte*, 31 mei 2011. Binnenrotte, *Modellen en proces herinrichting*, juni 2011. Comité Rotte-Dam, *Nieuws van het front* 28-7-2011.
11 Comité Rotte-Dam, *Nieuws van het front* 7-9-2011. Deelgemeente Centrum Rotterdam, verslag 28-11-2011.
12 Rien Vroegindeweij, 'Rotterdam op zoek naar zijn dam', *Vandaag & Morgen* juni 2008.
13 *Commission Rotterdam a work of art* (Rotterdam oktober 2010)
14 Comité Rotte-Dam, *Nieuws van het front* 28-2-2011 en 7-9-2011.
15 Comité Rotte-Dam aan wethouder A.L.H. Visser, 28-1-2015.
16 Comité Rotte-Dam spreekt in bij Deelgemeente Centrum Rotterdam 28-11-2011.

STAP VOOR STAP

Op de Binnenrotte ter hoogte van de Hoogstraat staat sinds september 2020 het kunstwerk met de titel *'Iedereen is dood behalve wij'* van Ben Zegers. Het kunstwerk, bestaande uit twee beelden in de vorm van een voetenpaar, is een ode aan de voetstappen van de eerste Rotterdammer en daarmee aan de geboorte van Rotterdam precies daar zo'n 750 jaar geleden. Met de titel *'Iedereen is dood behalve wij'* refereert Zegers aan dit verleden en aan het heden en aan alle generaties voor en na ons.

DOOR CLARA GRANDA

De Binnenrotte op een marktdag. Foto Clara Granda, alle beelden copyright Ben Zegers

Ben Zegers met de modellen .

Studies en modellen bij de presentatie in de Centrale Bibliotheek. Foto's Clara Granda

HET ONTSTAAN

Zegers werd eind 2014 door Sculpture International Rotterdam (SIR) gevraagd of hij wilde meedingen naar een opdracht voor een kunstwerk om het ontstaan van Rotterdam te markeren. Hij nam deze eervolle uitnodiging van harte aan. Op 1 april 2015 mochten hij en drie andere kunstenaars, elk hun schetsontwerp presenteren aan de adviescommissie van SIR en aan de mede-opdrachtgever Stadsontwikkeling van de Gemeente Rotterdam. Ze kozen voor het ontwerp van Zegers.

HET ONTWERP

Zijn schetsontwerp, twee abstracte voeten, was geïnspireerd op een pasvoet voor sokken die hij ooit kocht op de markt aan de Binnenrotte. Na een aantal verschillende studies deelde hij zijn basismodellen horizontaal in schijven op en stapelde hij ze met een draaiing zodanig dat er dynamiek ontstond. De rechter- en linkervoet, spiegelbeeldig, draaide hij dezelfde kant op, zodat ze juist meer in vorm gingen verschillen. Met deze twist krijgt elk beeld uit iedere hoek een ander profiel. Ze worden bij wijze van spreken vloeibaar en komen in 'beweging'. Het was de uitdaging om de beelden ondanks de draaiingen zelfstandig te laten staan hetgeen voor Zegers van essentieel belang was. In de beeldhouwkunst gaat het behalve over een vorm in de ruimte, immers ook over maat, schaal, proporties, beweging, dynamiek, stand en balans. De modellen werden op schaal in schuim gemaakt met behulp van de 3D-printtechniek. Maar uit welk materiaal moesten ze uiteindelijk worden gemaakt? De keuze voor aluminium lag voor de hand. Vanwege de kleur op die plek, maar ook omdat aluminium licht, sterk en hedendaags is, passend bij de industriële stad Rotterdam. Zegers koos ervoor om de beelden 7,5 meter hoog te maken met een doorsnede van ongeveer 2,5 meter, gemeten op het breedste punt.

DE POSITIE

Voor de stand van de voeten ten opzichte van elkaar liet Zegers zich inspireren door het 'Danseresje' van Degas, een lievelingsbeeld van hem uit de collectie van het Museum Boijmans. De positie van haar voeten inspireerden hem bij de positionering van zijn kunstwerk. Zegers werkt, zoals menig kunstenaar, vanuit associatie. En denkend aan het hedendaagse Rotterdam kwam dans al snel bij hem op. Rotterdam is immers een broedplaats van moderne dans. Ook is er de referentie met 'de voeten' aan onze ' footprint', vanwege de handel in voedsel en goederen op deze plek; en de druk op de natuurlijke omgeving die de massale consumptie met zich meebrengt. Zo komen meerdere invalshoeken samen. En dat is het mooie van kunst: het opent onze zintuigen en ontlokt ons allerlei gedachtes en gevoelens.

DE UITVERGROTING

Er volgde een zoektocht naar een gieterij in Nederland die de beelden in aluminium kon gieten. Na een aanbestedingsprocedure werd er voor Bronsgieterij Kemner in Cuijk gekozen. Verschillende redenen lagen daaraan ten grondslag, maar de allerbelangrijkste voor Zegers was dat zij de ervaring hebben met het maken van kunstwerken en dus veel samenwerken met kunstenaars. Een andere niet onbelangrijke reden was dat hun gieterij geëquipeerd is voor zulke volumes.
De modellen moesten nog wel eerst worden uitvergroot tot het uiteindelijke formaat. Aangezien Kemner vaker samenwerkt met modelmaker Patrick Beverloo, lag het voor de hand om met hem in zee te gaan. Hij blies de modellen op, eerst tot piepschuimmodellen van één meter hoog. Om ze vervolgens in zijn werkplaats in 's Heerenberg verder te vergroten naar de gewenste volumes. Een hele klus, die in etappes verliep. Want zulke grote beelden konden onmogelijk in een keer gemaakt worden.

HET GIETPROCES

Het gietproces is een eeuwenoude techniek. Voor de beelden van Zegers werd de zandgietmethode gebruikt. Een methode waarbij het deel van het model van piepschuim in een gietraam in zogeheten Brusselse aarde wordt gedrukt, een stevig mengsel bestaande uit van zand, klei en andere componenten. Vervolgens komt daarop nog een gietraam ook gevuld met Brusselse aarde. Dan haalt men een gietraam eraf en wordt het model eruit gehaald. Nadat er giet- en ontluchtingskanalen zijn aangebracht in de twee helften, kan het vloeibare aluminium erin worden gegoten. Hierna moet het afkoelen en wordt het gegoten deel gelost.
Alle gegoten delen worden daarna stuk voor stuk aan elkaar gelast. Ook weer een zorgvuldig karwei omdat alles op elkaar moet aansluiten.

DE ONTHULLING

Ondertussen stond alles op losse schroeven vanwege het coronavirus. De onthulling kon eind juni niet plaatsvinden en werd doorgeschoven naar september. Al met al kwam het uitstel niet eens slecht uit, want de gieterij heeft de extra tijd goed kunnen benutten.
Het resultaat: twee sierlijke in aluminium gegoten beelden die tegelijkertijd rauw zijn in hun uitvoering. Zo is de huid onderaan gladgeschuurd zodat je erop kan gaan zitten en kinderen ervan af kunnen glijden. De hak is gedeeltelijk spiegelend gepolijst waardoor de toeschouwer zichzelf daarin gereflecteerd kan zien. Hogerop is de huid ongepolijst gelaten en zie je de lasnaden. Het schuine vlak bovenaan is ook spiegelend gepolijst zodat de lucht daarin kan weerkaatsen. Zoals het leven zelf hebben ook de beelden 'een rauw randje'. Tenslotte schuilt daarin ook schoonheid, aldus de kunstenaar. Op deze manier verbeeldt Zegers het leven en alle mensen die hier ooit hebben gelopen, nu lopen en nog zullen lopen. De eeuwenoude giettechniek, de sierlijke klassieke vorm en het ruige oppervlak passen bij uitstek op deze historische plek in Rotterdam.
'Iedereen is dood behalve wij' van Ben Zegers werd op 18 september 2020 feestelijk onthuld met dans van Conny Janssen Danst op muziek van de Young Impact Brass Band en in het bijzijn van twee wethouders en vele toeschouwers. Hiermee is het kunstwerk toegevoegd aan de Rotterdamse internationale beeldencollectie van SIR in de openbare ruimte. Deze beeldenverzameling ontstond in de wederopbouwperiode en begon met aankopen door particuliere ondernemers van Naum Gabo's sculptuur, *De verwoeste stad* van Ossip Zadkine en *Wall Relief No 1*.van Henry Moore. Ben Zegers' kunstwerk is een betekenisvolle aanwinst in deze rij aansprekende kunstwerken.

Delen van de modellen op ware grootte.

Gegoten delen in aluminium bij Bronsgieterij Kemner. Foto's Clara Granda

Ben Zegers en Noud Kemner bij Gieterij Kemner. Foto Clara Granda

ZESDE DEEL VAN EEN FEUILLETON UIT HET GELIJKNAMIGE BOEK UIT 2013

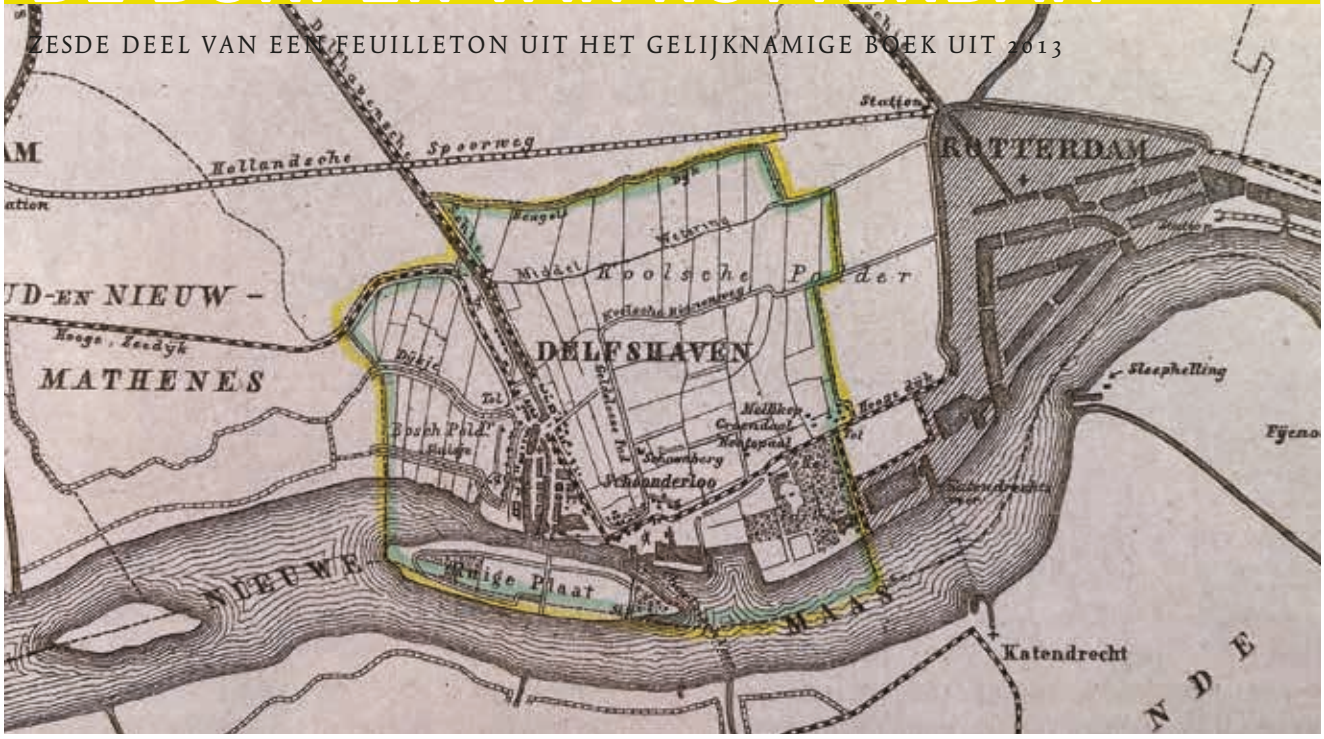

DELFSHAVEN

ARIE VAN DER SCHOOR

Ten westen van Cool, halverwege tussen Rotterdam en Schiedam, lag de zelfstandige gemeente Delfshaven waarvan het gebied in het noorden grensde aan Overschie. Zoals de naam aangeeft, dankte Delfshaven zijn ontstaan aan de stad Delft die in 1389 een eigen haven stichtte met het bijbehorende scheepvaartkanaal – de Delfshavense Schie – die Delft via de Schie bij Overschie met de Nieuwe Maas verbond.[6]

Binnen het vrij omvangrijke gebied van Delfshaven lag rond het midden van de negentiende eeuw het vroeger eveneens onder Delft ressorterende voormalige ambacht Schoonderloo. Net als het aangrenzende ambacht Cool was Schoonderloo in 1811 opgeheven. Cool werd toen met Rotterdam samengevoegd; Schoonderloo echter – en tijdelijk ook Beukelsdijk, oorspronkelijk onderdeel van Cool – kwam onder Delfshaven te vallen. Tegelijkertijd werd Delfshaven definitief afgescheiden van Delft waarmee eeuwenlang een nauwe verbintenis had bestaan. Vanaf 1825 mocht Delfshaven zich ook stad noemen, maar het stadje had aanvankelijk grote moeite om zich als uitgestrekte, zelfstandige gemeente financieel overeind te houden. Het gemeentebestuur van Delfshaven drong in 1841 zelfs aan op een vereniging met Rotterdam.[1]
Rond 1850 scheen de penibele toestand van Delfshaven van 1841 zich behoorlijk te hebben verbeterd. Het 'Verslag van de Toestand der Gemeente Anno 1851' van burgemeester en wethouders aan de gemeenteraad, meldt gunstige omstandigheden. De bevolking was van ca. 3100 naar ca. 3300 zielen gegroeid, de plaatselijke jeneverstokerijen behaalden behoorlijke resultaten, er was veel werk voor ambachts- en arbeidslieden bij bedrijven en de levensmiddelenprijzen waren vrij laag. Uit het verslag blijkt ook dat 105 inwoners stemgerechtigd waren bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer en Provinciale Staten omdat zij 32 gulden of meer aan een aantal specifieke belastingen betaalden, terwijl er 17 waren die, met een census* van 16 gulden, mochten stemmen voor de gemeenteraad.[2]
De raad van Delfshaven bestond uit 11 leden; voor het dagelijks bestuur stonden twee wethouders de burgemeester bij. Het ambtelijk apparaat van de gemeente telde een secretaris en ontvanger, bedienden, een stadstimmerman, havenmeester,

bode en secretarieklerk; het toezicht op de stedelijke belastingen was in handen van zeven rijksambtenaren. Bij de politie gaf een commissaris leiding aan drie agenten. Voor de medische zorg waren van stadswege twee doctors voor geneeskunde en heelkunde aangesteld en een vroedvrouw aangesteld. Voor rekening van de stad waren zeven arme inwoners geplaatst in de landbouwkoloniën van de 'Maatschappij van Weldadigheid', en kreeg één zieke verpleging in het Rotterdamse Krankzinnigengesticht.
Een aanverwant terrein, namelijk dat van de 'medische policie', bood weinig reden tot ongerustheid. De algemene gezondheidstoestand van de bevolking noemt het verslag met een sterfte van 91 niet ongunstig. Ook de gezondheid van het vee liet door de afwezigheid van bijzondere ziekten niets te wensen over. De keuren* regelden gezondheid, hygiëne en gezond voedsel. Volgens de opvattingen van die tijd was deze gunstige situatie te danken aan de gunstige ligging aan de Maas, de ruime havens en brede straten. Zieken, voor zover niet als bedeelden door armbesturen opgenomen of niet in staat om de zorg te betalen, werden vanwege het gemeentebestuur verpleegd.

Bij de onderwerpen in het jaarverslag 'betrekkelijk het beheer der gemeente' bleek het archief niet op orde; de begraafplaatsen daarentegen voldeden aan alle verordeningen. Financieel ging het Delfshaven destijds niet slecht; de ontvangsten – hoofdzakelijk belastingen – bedroegen ruim 35.000 gulden en overtroffen daarmee de uitgaven van ruim 30.000 gulden. Het grootste deel daarvan ging op aan de kosten van het gemeentebestuur en publieke werken.
De gemeentelijke infrastructuur krijgt in het verslag veel aandacht. De gemeentegebouwen waren in goede staat en er werd onderhoud gepleegd; dit gold ook voor de straten, pleinen, gemeentewegen, buurtwegen, voetpaden en straatwegen 2e klasse. Van de verbindingen met andere gemeenten was het voetpad over de Mathenesser- en Schielandse zeedijk vooral 's winters in slechte staat en dus moeilijk begaanbaar; de verantwoordelijkheid voor het onderhoud van dit pad lag echter bij het polderbestuur van Schoonderloo. Daarnaast zou het dagelijks bestuur graag de aanleg van een rij- en wandelweg binnendoor naar Rotterdam zien.
Een groot probleem vormde het eiland de Ruige Plaat dat voor Delfshaven in de rivier de Maas lag. Het water tussen dat eiland en Delfshaven, plaatselijk aangeduid als Oost- en Westkous, was alleen geschikt voor schepen met weinig diepgang. Door voortdurende 'aanslijking', nog verergerd door de biezen die de grondeigenaren van de plaat aanplantten, dreigde vooral de Westkous helemaal onbevaarbaar te worden. Men vreesde voor 'den ondergang van deze handelsplaats', wat ook nadelig zou zijn voor de onmisbare verbinding met de Hollandse binnensteden door rivierschepen. De al eerder aan de regering voorgedragen oplossing bestond uit een doorgraving van de plaat tot in de Maas met daarin een sluis. Verbinding van de plaat met het vasteland moest tot stand komen door middel van dijken die aansloten op de zeedijk in het oosten en op de stadsvest van Delfshaven aan de westkant. De grote berging die zo zou ontstaan kon gebruikt worden voor houtvlotten en zou bovendien het buitendijkse deel van Delfshaven vrijwaren van hoog water en vloeden. De kosten van dit alles ten bedrage van ruim 300.000 gulden gingen de gemeentelijke begroting ver te boven en zouden door het rijk en de provincie moeten worden gedragen. Voor het overige waren de havenvoorzieningen zoals de schutsluis, de ophaalbrug over deze sluis door vernieuwingen –en de Schie, de Kolk en de havens door uitbaggering – in goede orde, met uitzondering van de ophaalbrug over de Delfshavense Schie. Het veer van Schoonderloo op Charlois, dat voor een klein bedrag aan de particuliere veerschipper C. Siegers was verpacht, leed een kwijnend bestaan sinds de veerstoomboot van Rotterdam op Katendrecht in de vaart was gebracht.

De bevolking van Delfshaven was in kerkelijk opzicht hoofdzakelijk verdeeld in protestanten, vooral hervormden, en rooms-katholieken. De grote hervormde gemeente met bijna 2300 leden beschikte over twee predikanten, de rooms-katholieke met ruim 900 parochianen over een pastoor. Leden van andere gezindten waren in kerkelijk opzicht op Rotterdam aangewezen.
Het onderdeel onderwijs, kunsten en wetenschappen in het jaarverslag heeft in het geheel betrek-

De voornaamste fabrieken waren de stokerijen, waar de basisgrondstof voor jenever werd bereid en die 'het hoofdbestaan der ingezetenen uitmaakt'.

'De Ooievaar' anno 1867, pand van de firma Henkes en de Korenmolen de Distilleerketel, beide aan de Voorhaven. Foto's Judith van Gilst

W. Cool fotografeerde in 1908 de Middenkous met de Voorhaven en Achterhaven. Van links naar rechts zijn de voormalige moutmolens Het Vertrouwen aan de Schans en de Distilleerketel op het Middenhoofd te zien en op het Oosterhoofd korenmolen de Waakzaamheid. Op de voorgrond de Ruigeplaat.

Zicht op de Piet Heynsbrug en de Pilgrimvaderskerk in Delfshaven. Foto Judith van Gilst

king op een flink aantal scholen. Er bestonden vier openbare scholen: de stads-burgerschool, inclusief onderwijs in vreemde talen; de stads-armschool voor minvermogenden tegen verlaagd schoolgeldtarief; de kinder-bewaarschool voor kosteloos onderwijs aan onvermogenden; en tenslotte de kostschool voor meisjes 'uit den fatsoenlijken burgerstand' aan wie naast Nederlands drie vreemde talen werden onderwezen 'en alles [...] wat voor meisjes van den beschaafden stand wordt vereischt'. Gemiddeld kregen op deze scholen zo'n 358 kinderen les van zeven onderwijzers en onderwijzeressen en een aantal hulpkrachten. Tot de bijzondere scholen behoorden de bewaarschool en een herhalings- en zondags-school voor degenen die geen lager onderwijs konden volgen op de dagschool, opgericht en ondersteund door een commissie van het Delfshavens Departement tot Nut van 't Algemeen. Naast wat onbeduidende maitressen- of kleinkinderscholen werd er in 1851 verder nog een christelijke breischool in het leven geroepen.

De Stads-Teekenschool verkeerde in 'bloeijenden Staat', zo meldt het verslag trots. Tegen betaling van 3 gulden voor de zes wintermaanden kregen 23 leerlingen les in bouwkundig-, hand-, ornament- en perspectieftekenen. De gemeente zorgde voor vuur, licht en een subsidie van 50 gulden, de rest van de kosten werd door particulieren gedragen.
De oorzaak van armoede in Delfshaven hing volgens het dagelijks bestuur samen met de 'zedeloozen toestand, waarin het gemeen verkeert'. Dat 'gemeen' verwaarloosde de opvoeding van hun kinderen en bevorderde daarmee onwetendheid, luiheid en opnieuw zedeloosheid. De oude Bank van lening was opgeheven; er maakten hoofdzakelijk 'slechte huismoeders' gebruik van. Overigens was de armoede, gemeten aan de gemeentelijke subsidie aan de respectieve armbesturen, verminderd. De instellingen van weldadigheid, bestaande uit het hervormd armbestuur, het rooms-katholiek armbestuur en de zogenoemde Burgerbus, gaven samen ruim 12.000 gulden uit aan behoeftigen, 523 permanent en 274 alleen in de winter, afgezien van achteraf moeilijk meetbare tijdelijke of particuliere hulp. De meer dan vijftig jaar oude Burgerbus stond onder beheer van een commissie uit de jeneverstokers die per kwartaal bijdragen stortten. Voor leden van de bus gold een contributie van 25 cent per week, waarmee ziektekosten, werkloosheid, pensioen en begrafeniskosten verzekerd waren.

De 'Havenaren' hielden zich onder andere met de landbouw bezig. De aanwezige 361 bunders (hectaren) weiland waren in gebruik voor melk- en slachtvee. De gezonde veestapel – 'de longziekte schijnt veel minder dan vroeger te heerschen' – bestond uit 93 paarden en 812 stuks runderen en verder nog enkele tientallen ezels, schapen, varkens, geiten en bokken. Pluimvee werd alleen door particulieren gehouden. Turfwinning en jacht kwamen in Delfshaven nauwelijks voor, wel binnenvisserij in de Delfshavensche Schie op basis van verhuur. Slechts één haringbuis trok jaarlijks uit Delfshaven naar zee voor haring- en kabeljauwvisserij, maar de gevangen vis loste men in Vlaardingen. Het schip leverde werkgelegenheid aan een stuurman en veertig matrozen.
De ambachts- en fabrieksnijverheid, met veel ongekwalificeerd personeel, vormde daarentegen de belangrijkste bron van bestaan voor de bevolking van Delfshaven. De voornaamste fabrieken waren de stokerijen waar de basisgrondstof voor jenever werd bereid en die 'het hoofdbestaan der ingezetenen uitmaakt'. Deze draaiden goed, en een vernieuwde stokerij plaatste zelfs een stoommachine. De fabriek van stoomwerktuigen verschafte eveneens veel ambachtslieden werk, evenals een geheel vernieuwde ijzergieterij. Op Schoonderloo

Zicht op het Zakkendrager-huisje aan de Voorstraat in Delfshaven. Foto Judith van Gilst

'Een haven- en industrie-stadje met weinig dorpse of agrarische trekken'

stond een nu redelijk draaiende aardappelmeel- en siroopfabriek met een inmiddels opgeheven koffie-siroopbranderij; een tweede aardappelmeelfabriek presteerde minder. Voor een nieuw op te richten jeneverstokerij verleende Gedeputeerde Staten een concessie. De pas opgerichte fabriek van muurtegels boekte nog geen goede resultaten. In Delfshaven waren twee stoomwerktuigen in gebruik in fabrieken, waar ongeveer 200 mensen werkten.
De handel op weekmarkten diende uitsluitend voor de aanvoer van voedsel voor de bevolking. De handel op de jaarmarkt (kermis) was meer voor vermaak en werd alleen in stand gehouden omdat Havenaren konden verdienen aan van buiten komende personen die er hun geld kwamen uitgeven.
De binnenlandse handel in grondstoffen voor de fabrieken en producten daarvan, ook uit en naar het buitenland, gaf weinig reden tot klagen. Vanuit het buitenland werden glas, granen, hout, ijzer, muziekinstrumenten, kolen, steen en meubelen ingevoerd, terwijl de uitvoer bestond uit haardas, granen en gedistilleerd. In totaal zorgden 42 zeeschepen voor een bevredigende buitenlandse handel in ruim 5000 ton goederen, overwegend van en naar de Oostzee.

Ten dienste van de scheepvaart telde Delfshaven drie scheepstimmerwerven, twee voor reparatie en één voor nieuwbouw. In het verslagjaar werden twee nieuwe zeeschepen gebouwd en te water gelaten. In totaal werkten 60 arbeiders in de scheepsbouw en -reparatie. De dienstverlenende sector aan handel en bedrijven was verder vrij beperkt. Het dure ijken van maten en gewichten vond volgens de voorschriften plaats in een door de gemeente kosteloos afgestaan lokaal. Het vervoer te water was een zaak van vrije mededinging; stoomboot- of schuitendiensten ontbraken, evenals een vaste dienst voor het vervoer over land. Voor dat laatste maakte de bevolking veelvuldig gebruik van de vaste wagendienst van Schiedam op Rotterdam en vice versa, die door Delfshaven reed en daar, indien er plaats was, reizigers meenam. Dit was echter vaak niet het geval en Delfshaven zag een billijke oplossing voor dit vervoersprobleem: de wagendienst zou een bijwagen moeten verstrekken, omdat deze onderneming per slot van rekening zeer vaak en gratis 'eene groote uitgestrektheid der Straatweg in deze gemeente' bereed.
Op grond van al het voorgaande kwamen burgemeester en wethouders dus tot het oordeel over de toestand in Delfshaven: die was niet ongunstig. De moeizame situatie vanaf het begin van de jaren veertig vindt men ook in andere bronnen bevestigd. Van der Aa telde in 1841 bijvoorbeeld 2800 inwoners, 403 huizen, 31 stokerijen, 3 houtzaagmolens, een brouwerij, 5 mouterijen, een papierfabriek, 2 looierijen, 2 lijmziederijen, een papierfabriek,

traankokerij en kurkenfabriek. Veel van deze bedrijven waren blijkens het verslag van 1851, zo'n tien jaar later, al verdwenen. Kroon, in zijn *Tegenwoordige Staat van Zuid-Holland* van ca. 1860, meldt eveneens de slechte situatie uit begin jaren veertig, maar noemt ook het economisch herstel sedert de jaren vijftig.[3]

Uit dit alles is duidelijk dat Delfshaven een haven- en industriestadje was met weinig dorpse of althans agrarische trekken. Buiten het centrum echter bestond de gemeente Delfshaven voor het grootste deel uit weiland met verspreid gelegen boerderijen in verschillende polders. Het gebied rond de Oude Haven (nu Voorhaven) met in het verlengde daarvan de Kolk, en de Nieuwe Haven (nu Achterhaven) die in verbinding stond met het binnenhaventje Buizenwaal, vormde de oude, schilderachtige kern van Delfshaven. Hier stonden grote bedrijfspanden, zoals branderijen en werven, en opvallende herenhuizen waar al in de zestiende eeuw de Delfshavense elite van kooplieden en haringreders woonde.[4] Als belangrijkste gebouwen golden het raadhuis en de hervormde kerk. Verder waren er het voormalig Magazijn der Oost-Indische-Compagnie aan de oostzijde van de Nieuwe- of Achterhaven (in gebruik als Marinemagazijn), het Zakkendragershuisje of Kraan aan de oostkant van de grote sluis, tevens cachot en Stadswaag. Gezichtsbepalend waren ook de vele hoog boven de overige bebouwing uitstekende molens, voornamelijk moutmolens ten behoeve van de jeneverstokers. Van de veertien molens in Delfshaven en Schoonderloo waren de meeste industriemolens; naast de al genoemde moutmolens bijvoorbeeld ook houtzaag-, koren-, run- en pelmolens.[5]

Noten
1 Fruin, 'Vereeniging', 38-41.
2 Gar, *Archief Delfshaven*, inv.nr. 674.
3 Kroon, *Tegenwoordige Staat* 142-143. Zie ook: Kleijn, *Beschrijving Delfshaven* 6.
4 Zie bijvoorbeeld Hoek, *Rotterdam en omgeving* 30 e.v.
5 Oudenaarden, *Distilleerketel* 27 e.v.
6 Van der Schoor, *Ontstaan* 176-178.

BOEKENTIPS

Forum Rotterdam. Non-stop stad
door Judith Gussenhoven
Uitgever History Now € 23,50

'Geschiedenis gaat over mensen. Wat deden ze, wat hebben ze aangericht, hoe leefden ze? Het lijkt een open deur maar slaat u de geschiedenisboeken er maar eens op na: met alle nadruk op big data en abstracties lijken we dit soms te vergeten. Zo niet Judith Gussenhoven. In *Forum Rotterdam. Non-stop stad* beschrijft zij hoe Forum Rotterdam in de afgelopen twee eeuwen door menselijk ingrijpen van vorm is veranderd. Ze doet dit met behulp van drie 'diepteboringen': 1851, 1941 en 2014.
'Een absolute aanrader voor iedereen die geïnteresseerd is in de modernisering van Nederland in het algemeen, en die van Rotterdam in het bijzonder.' *- Els Kloek, historica en auteur van o.a. het boek "1001 vrouwen uit de Nederlandse geschiedenis'*

'Een prachtige historische en verdiepende analyse vanuit een beknopt stukje binnenstad van Rotterdam.'
Francine Houben, architect

Rotterdams Jaarboekje 2020
In het net verschenen Rotterdams Jaarboekje 2020 schreef Judith Gussenhoven een van de artikelen: 'Daar kan iets groots gebouwd'.

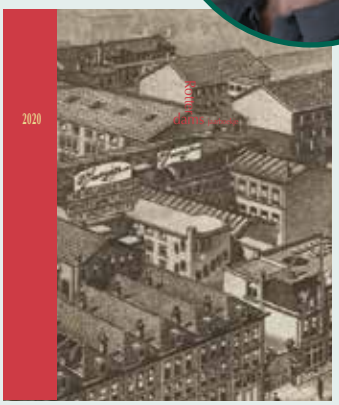

Het eerste Rotterdams Jaarboekje verscheen in 1888 op initiatief van de toenmalige gemeentearchivaris Unger. Het is nu 2020, dus het Jaarboekje bestaat 132 jaar. In het begin verscheen het Jaarboekje onregelmatig vanwege geldgebrek; het huidige Jaarboekje 2020 is dan ook niet het 130e, maar het 118e. Het Stadsarchief bleef vanaf het begin altijd uitgever en kon vanaf 1947 met steun van het toen opgerichte Historisch Genootschap Roterodamum het Jaarboekje elk jaar laten verschijnen.

Rotterdam in Slavernij
diverse auteurs
Het koloniale en slavernijverleden van Rotterdam
Uitgeverij Boom

In opdracht van de gemeente Rotterdam heeft het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde (KITLV) de afgelopen twee jaar onderzoek gedaan naar een beladen onderwerp: het koloniale en slavernijverleden van Rotterdam. Dat heeft drie boeken opgeleverd die op 31 oktober zijn gepresenteerd en overhandigd aan burgemeester Aboutaleb en oud-gemeenteraadslid Peggy Wijntuin. Het gaat om de volgende boeken: *Het koloniale verleden van Rotterdam,*

BOEKENTIPS

onder redactie van Gert Oostindie, *Rotterdam, een postkoloniale stad in beweging,* onder redactie van Francio Guadeloupe, Paul van de Laar en Liane van der Linden en *Rotterdam in slavernij,* Alex van Stipriaan.

Motie

Het onderzoek is voortgevloeid uit een motie die de gemeenteraad van Rotterdam op 14 november 2017 aannam. Initiatiefneemster was het toenmalig PvdA-raadslid Peggy Wijntuin. Een team van onderzoekers van het KITLV en andere, voornamelijk Rotterdamse onderzoekers zorgde vervolgens voor de uitvoering. De wetenschappelijke en maatschappelijke begeleiding van het onderzoek was in handen van een commissie onder voorzitterschap van burgemeester Ahmed Aboutaleb.

EXTRA

Uitgeverij Boom stelt drie set van de drie boeken ter beschikking voor de leden van Roterodamum. De eerste drie e-mails naar roterodamum@roterodamum.nl met vermelding van naam en adres krijgen de boeken na de feestdagen (in januari) toegezonden.
In de Kroniek van juni 2021 (rond Keti Koti) zal uitgebreider aandacht besteed worden aan de drie boeken.

Lockdown - gedichten voor een ongewone tijd

Uitgegeven door Poetry International in samenwerking met de Stichting Droom en Daad
Gratis

Verwondering over de plotse stilte, de onvoorziene eenzaamheid, de hunkering naar liefde, verstoorde routines, scheefgegroeide maatschappelijke verhoudingen en een niet te stuiten hoop op een betere wereld...

Wat in april begon als een schrijfopdracht ter ondersteuning van jonge Rotterdamse dichters en spoken word-artiesten, mondt aan het einde van dit onwerkelijke jaar uit in een uniek poëziecadeau voor inwoners en bezoekers van de stad. Tien woordkunstenaars gingen tijdens de eerste lockdown op zoek naar de woorden voor hun beleving van de stilgevallen stad. Hun scherpe, persoonlijke en inspirerende gedichten zijn door Poetry International en Stichting Droom en Daad verzameld in de dichtbundel *Lockdown - gedichten voor een ongewone tijd*. Vanaf 20 november a.s. geven Rotterdamse boekwinkels en bibliotheekfilialen hun klanten en bezoekers de tien troostrijke gedichten voor virale tijden cadeau.

Beter opbranden dan uitdoven door Arie Slotboom

Uitgeverij Just Publishers € 12,50

'Beter opbranden dan uitdoven' was een uitspraak die Deelder zelf graag bezigde. Dit nieuwe boek bewijst dat het leven van Deelder allesbehalve is uitgedoofd. Niet lang na zijn dood schreef auteur Anton Slotboom begin dit jaar *De zin van het leven ben je zelf*, een boek als eerbetoon aan het rijke leven van Jules Deelder. Na deze dikke pil wist Slotboom al snel dat hij nog niet klaar was. „Er zijn nog meer dingen te vertellen, mensen te spreken, zaken uit te diepen," liet hij deze zomer al aan de uitgever weten. Het resultaat is nu af. In dit nieuwe boek duikt Slotboom daarom nog dieper in het leven van de Rotterdamse dichter. Het is een saluut aan Deelder, die voor veel mensen veel heeft betekend. Slotboom gaat op bezoek bij vrienden die Jules nog iedere dag missen, bij fans die na zijn overlijden

intens rouwden en bij literaire kenners die het zeker weten: het oeuvre van Deelder mag nooit worden vergeten.

50 jaar Kralingen: Holland Pop Festival 1970

Peter Sijnke & Marcel Koopman
Uitgeverij In de Knipscheer € 19,50

Een halve eeuw geleden was het Kralingse Bos in Rotterdam het toneel van een bijzonder fenomeen. Op het grasveld voor de Plasmolens De Ster en De Lelie aan de rand van de Kralingse Plas vond op 26, 27 en 28 juni 1970 het eerste grote, meerdaagse popfestival op het vasteland van

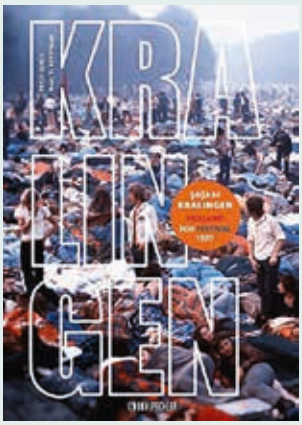

Europa plaats. Tienduizenden bezoekers (de schattingen lopen uiteen van zestig- tot honderdduizend) hadden de weg naar Kralingen gevonden en vermaakten zich daar uitstekend, ondanks regenbuien en lange rijen voor de voedselkraampjes. Muziek van Amerikaanse, Engelse en Nederlandse artiesten bracht de massa in vervoering. Velen die erbij waren denken nog steeds met warme gevoelens terug aan dit 'Nederlandse Woodstock'. Historicus/schrijver Peter Sijnke en dichter/musicus Marcel Koopman vertellen in deze nieuwe editie van Kralingen. Holland Pop Festival 1970 de geschiedenis van het festival en brengen het opnieuw tot leven met hun keuze van honderden foto's en memorabilia.

MUST SEE
Bomenroute app voor smartphones

De verborgen verhalen van twintig monumentale en bijzondere bomen komen vanaf dinsdag 17 november tot leven met een augmented reality bomenroute.

De gemeente Rotterdam heeft een 4 kilometer lange wandelroute gemaakt langs deze bomen met een verhaal in het centrum van Rotterdam. Met een smartphone kan iedereen op eigen gelegenheid de route door de stad volgen.

Virtuele bomengids

Adviseur bomen Ronald Loch is tijdens de bomenroute als gids in hologram te zien bij bijzondere locaties. De route zit vol met historisch materiaal, oude foto's, oud filmmateriaal, maar ook 3D-objecten waardoor u bijvoorbeeld ziet hoe 'druk' het is in de Rotterdamse ondergrond. Hij neemt tijdens de bomenroute iedereen mee in de wereld achter de stadsbomen.

Augmented reality

Op verschillende locaties is ook *augmented reality* toegevoegd, waardoor verhalen nog meer tot leven komen. Zo kunnen de mobiele appgebruikers bijvoorbeeld zien hoe de Lijnbaanplataan voor het bombardement op Rotterdam in de achtertuin stond van het voormalige Coolsingelziekenhuis. Ook is het mogelijk om te bekijken hoe de bomen op het dak van de Kruisplein-garage groeien, hoe het Dakbos op het Depot van Museum Boijmans is aangelegd of hoe de waterberging in elkaar zit bij de Museumparkgarage.

Gratis downloaden

De mobiele app 'Must See' is voor iedereen gratis te downloaden in de App Store of in de Google Play Store. De bomenroute is daarom voor alle mobiele app gebruikers eenvoudig te gebruiken. Kijk voor meer informatie over de bomenroute op de pagina Bomenroute.

LIDMAATSCHAP

Roterodamum is dé historische vereniging van Rotterdam. Onze vereniging telt zo'n 1800 leden. Het lidmaatschap kost 35 euro per jaar. Leden ontvangen drie keer per jaar het magazine de Kroniek en acht keer per jaar onze digitale Nieuwsbrief. Tevens krijgen alle leden het Rotterdams Jaarboekje. Leden hebben uiteraard toegang tot alle activiteiten die Roterodamum organiseert.

Ingesloten bij deze Kroniek treft u de acceptgiro aan voor de betaling van de contributie voor 2021. Graag ontvangt Roterodamum uw bijdrage voor eind januari 2021 onder vermelding van uw lidmaatschapsnummer (dit vindt u in de witte balk en begint met een 1).
Bij degenen die een doorlopende machtiging hebben afgegeven, wordt de contributie in januari automatisch afgeschreven. We herhalen graag onze oproep tot automatische incasso: handig voor uzelf en minder werk voor ons.

Voor wijzigingen in uw gegevens en voor alle andere mededelingen omtrent het lidmaatschap verzoeken wij u gebruik te maken van het formulier dat u vindt op onze website www.roterodamum.nl onder 'contact'. Of anders per post naar Postbus 23538, 3001 KM Rotterdam.

ZONDER ENIGE TWIJFEL MAG HET JAAR 2020 DAT WE BINNENKORT AFSLUITEN IN VEEL OPZICHTEN 'HISTORISCH' WORDEN GENOEMD. HOPELIJK KUNNEN ALLE HUIDIGE RESTRICTIES IN 2021 GELEIDELIJK WORDEN OPGEHEVEN. WE ZIEN ER NAAR UIT OM ALS HISTORISCH GENOOTSCHAP WEER EEN VOLWAARDIG ACTIVITEITENPROGRAMMA TE KUNNEN ORGANISEREN.

ROTERODAMUM WENST U ALLEN FIJNE FEESTDAGEN EN EEN HEEL GOED 2021...

SPEERPUNT

Rotterdam 1929: de bevolking krijgt van de GGD een kostenlooze inenting tegen de pokken in een 'bus'.